

Libros

Alonso, María; *Migrantes. A nova diáspora galega contada por mulleres*, Editorial Galaxia, 2021, 196 páxinas; ISBN: 978-84-9151-732-0

“Los momentos conflictivos o de conmoción social demuestran ser los más propicios para dejar tras de sí una literatura con valor de registro o de constancia de la verdad vivida”

Alfredo Alzugarat, *Trincheras de papel*

En *Migrantes. A nova diáspora galega contada por mulleres*, María Alonso Alonso presenta unha compilación de entrevistas a doce mulleres galegas que, por motivos laborais ou persoais, marcharon de Galicia sen voo de retorno e propón, a partir das súas testemuñas, un xiro ao tradicional discurso sobre as migracións. Aínda que a autora reúne a voz dunha ducia de mulleres, asistimos na obra a unha décimo terceira voz, a da propia María, que a pesar de non ter un apartado reservado con nome e apelidos dentro do libro, está presente nel dende o principio ata o fin, xa sexa dende a dirección das preguntas cara a temas que lle interesa abordar, coma a partir da narración da súa vida en Escocia anos atrás. Deste xeito, aínda que no libro asistimos ao discurso de doce mulleres, estas poden percibirse como *alter ego* da propia autora, pois xa dende a elección das entrevistadas podemos apreciar un claro paralelismo entre elas e a compiladora. Así, estas mozas de entre trinta e corenta anos, universitarias, funcionan como un espello no que a autora ve reflectida a súa experiencia, xa que a través da narración das peripecias vitais destas migrantes coñecemos máis en profundidade a posición da escritora, quen emprega cada resposta recibida como un pretexto para narrarnos as súas vivencias.

Unha historiadora da arte en Edimburgo, unha enfermeira en Berlín, unha xornalista en Dublín, entre outras, comparten as súas reflexións sobre o desarraigo, a maternidade, o feito de “parir en lingua estranxeira”, a posibilidade (ou non) de volver a Galicia como consecuencia da actual emerxencia sanitaria, así como sobre a identidade e a construción dun fogar, situado cada vez máis nun non-lugar, nunha terra sen mapa (en palabras de Ángel Rama) a medio camiño entre o lugar onde se orixinou a vida e o destino elixido para continuala. É interesante tamén a abordaxe nesta obra do concepto “migrante”, posto que moitas destas mulleres non se identifican co termo ou, ao menos, afirman non ter reparado nel ata o momento da entrevista, xa que describen a súa viaxe máis como unha aventura que como un proceso migratorio. Este dato, *a priori* anecdótico, revela un gran salto na idea de emigración neste contexto, a cal dista da concepción traumática de antano, pois leva consigo a certeza de ter sempre unha elección, así como un refuxio no caso de que a realidade se tornase insoportable. Neste novo discurso, a idea recorrente de morriña ven desprazada polo obxectivo de acadar un traballo “do seu”, fío condutor que acompaña os diálogos entre estas mulleres cunha elevada preparación académica,

converténdose nun leitmotiv, sobre todo nos discursos da autora, a cal volve constantemente a este concepto en todas as entrevistas para denunciar o éxodo de persoas cualificadas cara ó estranxeiro, coa perda de capital humano que isto supón.

Por último, consideramos oportuno destacar a forma na que estes desprazamentos están descritos na contraportada do libro, segundo a cal estas mulleres “marcharon forzadas por unha crise”. Consideramos, non obstante, que esta situación se atopa atenuada no interior, xa que, aínda que o condicionamento económico é clave en varias das testemuñas, esta marcha forzada non é percibida como tal polas mulleres entrevistadas, xa que todas elas son conscientes da súa situación de privilexio, sobre todo a partir da seguridade de ter un fogar na terra de orixe, unha sorte de Ítaca chuviosa á que volver despois da longa viaxe. En varias ocasións, esta partida descríbese como o camiño que atoparon estas emigrantes para independizarse e ampliar os seus horizontes profesionais e persoais, polo que asistimos a un novo concepto de migración, así como de diáspora, no que a cuestión económica se sitúa como unha das causas do cambio xeográfico, pero non a única, síntoma da mellora nas condicións iniciais destas mulleres con respecto ás das súas predecesoras anos atrás.

En definitiva, *Migrantas. A nova diáspora galega contada por mulleres* ofrécenos unha dobre lectura. Por unha parte, asistimos ao autorretrato da escritora, no que narra o proceso de transmutación que supuxo para ela marchar fóra de Galicia. Por outra banda, o parangón da súa experiencia coa doutras mulleres dota a este texto dun valor testemuñal que busca, a partir de experiencias concretas, construír unha nova imaxe, poliédrica, da migración, unha migración privilexiada dentro dun suposto “primeiro mundo” no que cada vez hai máis consciencia de ser “de ningún lado del todo” y “de todos lados un pouco”, citando ao cantautor uruguaio Jorge Drexler, quen ao igual que Alonso, abordou este tema dende as máis diversas perspectivas.

Gabriela Rivera Rodríguez

Baamonde Antón, “Unha nova Olanda. De Ferrol ao Porto: as cidades galegas e o norte de Portugal no escenario global”, Editorial Galaxia, 2021, 215 páxinas, ISBN: 978-84-9151-727-6

Un riguroso ensaio de xeografía humana, que polo seu interese xeral, terá axiña versión internacional, posto que trata un feito que o nacionalismo galego tradicionalmente desconsidera. Galicia é policéntrica: está *integrada por cidades cada unha cunha identidade*. Mas non só: no seu espazo natural, formado por 6,5 millóns de habitantes, *unha vez que a UE disolveu as fronteiras políticas, imponse a xeografía, a física e a humana: unha unidade de mercado con continuidades culturais e sociais*.

Outro nacionalismo, este ultraconservador e reaccionario, o español, tende a *confundir España con Madrid e a facer da capital a grande beneficiaria, en calquera orde, así no económico coma no simbólico e cultural, da acción do Estado (...)* As autoridades madrileñas consideran a *enteira península -Portugal incluído- como o seu hinterland*. O esquema radial da España, *foi unha decisión artificial, sen raíces, tomada a maior gloria da centralización impulsada polos Borbóns. A partir de aí todos os acontecementos tenderon a favorecer a ecuación segundo a cal, todo o que era bo para a Monarquía era bo para Madrid, e o que era bo para Madrid era bo para España*.

Se cadra, o sistema baseado na *μοναρχία* (literalmente, un só poder) é unha inocencia que herdou o estado democrático. Con efecto: aínda que a potencia económica de Madrid poida resultar beneficiosa para todos, non o é un *movap* de poder que *funcione como un furado negro que absorbe a enerxía, e os orzamentos, do estado, que é de todos e non só dos radicados en Madrid*.

Portanto, os modelos de modernización máis eficientes para a España, en realidade son os propostos por vascos e cataláns, e se cadra pola nova “España vaciada”. En Galicia, pola reiterada ausencia de burguesía, só encontraron eco como *unha nación cultural (...)* Galicia *carece de proxecto, certo, pero aínda máis de clases sociais que queiran dotarse do poder necesario para facer efectiva unha idea estratéxica*. O empresariado non consegue ultrapasar un oportunismo pailán, e o goberno da Xunta... *Nalgunha ocasión escoitaremos a un presidente da Xunta expresándose en termos similares [a Ximo Puig] e poñendo sobre o tapete os intereses de Galicia?*

A conclusión de Antón *supoño que se sabe, ou tal vez non, que os nosos líderes carecen de perspectiva. O seu nivel de formación intelectual é perfectamente describable*. Non só se trata do novo coroa-virus: a deficiencia da formación, ou mesmo educación, que exhiben os líderes ultra-liberais. *Nunha sociedade en que a información converteuse na materia prima esencial (...)* un dos desafíos do presente radica en *reconstruír unha linguaxe moral que supere a indiferenza e o cinismo*.

Xosé C. Morell